

УТИЦАЈ ДОКТРИНЕ И КОНЦЕПАТА НА РАЗВОЈ СПОСОБНОСТИ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Мирослав М. Остојић, Зоран М. Каравидић и Дамир М. Пројовић
Универзитет одбране у Београду, Војна академија

Стратешко-доктринарна област система одбране је од посебног значаја за реформу и даљи развој Војске Србије. У овој области се анализира безбедносно окружење, утврђују мисије, циљеви и задаци елемената система одбране и дефинишу припреме, организација, употреба и обезбеђење Војске Србије. Војска је велики и сложен организациони систем који има осетљиву улогу у друштву и државну функцију у одређеним политичким, нормативно-правним, просторним, временским, едукативним и другим условима који уједно представљају оквиру војне доктрине и окружење у којима се може употребити.

Доношење закона и стратегијско-доктринарних докумената где се дефинишу безбедносно окружење, утврђују мисије, циљеви и задаци елемената система одбране је веома важно за организацијско-функционални део и његову ефективност и ефикасност у одговору на савремене изазове, ризике и претње. Тај одговор захтева потребне способности и специфично знање војне делатности о начину употребе тих способности.

Кључне речи: *доктрина; концепт; систем одбране; планирање; оперативне способности; чиниоци; функције; развој*

*Најбоље од свих проблеме решава онај који то чини
пре него што они искрсну*

Сун Цу Ву

Увод

Имајући у виду сложеност изградње војног знања, његову природу и значај за развој способности потребних за успешно обављање војне делатности, овај рад се лоцира на проналажење везе између доктрине, концепата и развоја оперативних способности Војске Србије.

Сходно наведеном, уочљиво је да се основа овог рада огледа у дефинисању места, улоге и значаја доктрине и концепата у моделу развоја способности Војске Србије. Из тога произилази да специфичности модела развоја способности захтевају откривање односа између доктрине, концепата и елемената оперативних способности и односа доктрине, концепата и других чинилаца оперативних способности.

Разумевање садашње доктрине као званичног корпуса знања војне делатности о припремама, организацији, употреби и обезбеђењу војске у миру и рату за извршавање додељених мисија и задатака једна је од претпоставки за развој и примену оперативних способности Војске Србије. У протеклих шест година, чини се да још није сазрело схватање о суштини и значају доктрине у процесу развоја тих способности. Поред наведеног, евидентно је да постојећи модел развоја способности Војске Србије, иако добро осмишљен, није до краја развијен и имплементиран.

У циљу разрешења наведеног проблема постојећи модел развоја способности треба изнова сагледавати, истраживати и давати препоруке за његову доградњу. Ово је веома важно јер јасан и прихватљив модел доприноси развоју оперативних способности Војске. Истовремено га чини стабилним и усклађеним са променама у безбедносном окружењу и захтевима који из тога произилазе.

Опште о односу војне доктрине и концепата

Од када постоји војна делатност, па до данас, у друштву постоји потреба за дефинисањем приступа како што ефикасније реализовати додељене задатке и постићи победу у борби. Искуство из протеклих ратова и вођених битака је дуго било је једини основ за тражење најбољих начина како употребити војну силу боље од противника.¹ Идентификовањем и емпиријским уопштавањем тих искустава уз уважавање насталих промена настали су доктринарни документи који исказују опредељења и обавезујуће поступке у употреби војне силе. О томе јасно говори Клаузевиц: „... *Доктрина постаје упутство за свакога ко жели да учи о рату из књига; она ће му осветлити пут, олакшати напредак, помоћи у расуђивању и помоћи да избегне замке...*“.²

Немогуће је, а и непотребно у овом раду, давати преглед свих дефиниција доктрине, па у њеном контексту савремене војне делатности изнети став да је њена суштина обезбеђивање заједничког разумевања начела и процедура које могу да користе у многим ситуацијама и које помажу у успостављању заједништва у одлучивању и деловању, указујући на то шта је важно и суштинско у извршавању различитих задатака. Комплексност окружења у којем војне снаге извршавају те задатке захтева и вредновање доктринарних ставова у њиховој примени, а у складу са конкретним

¹ Најпознатије прве писане трагове о обављању војне делатности налазимо код Сун Цуа, кинеског војног мислиоца из 6. века пре нове ере. Античка, римска (Вегиције) и ренесансна војна мисао (Макијавели) су описивале војне послове. Оне су истраживале конкретне елементе искустава и бавиле се оценом података о догађајима. Прве дефиниције неких критеријума војне делатности могу се видети кроз писане радове Фридриха II Великог у директивама својим генералима. Наполеон се позивао на поуке које је стекао изучавањем ратних дејстава великих војсковођа из прошлости. Своја искуства изложио је у 115 начела. У радовима Клаузевица и Жоминија до данас су по многима остали непревазиђени покушаји дефинисања најбољих начина за постизање победе на бојном пољу и тиме постали камен темељац развоја модерне писане мисли о рату. Без обзира на то како је организован процес стицања знања о војној делатности, временом је постало јасно да доктрина подржава планирање и извршење војних активности указујући „како мислити“ а не „шта мислити“.

² Ministry of Defence UK, Army Force Development and Training, ADP, *Army Doctrine Primer*, 2011, 2-2. - https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/33693/20110519ADP_Army_Doctrine_Primerpdf.pdf (приступљено 19.04.2017. године).

условима или како је наведено у Буквару доктрине британске копнене војске „она (доктрина) тражи да води мишљење, а не прописује акцију или резултате“.³

За војну доктрину Душан Вишњић каже „*Није потребно доказивати тезу да доктринарно-нормативне теорије доминирају сфером војног мишљења*“. Те теорије по њему представљају повезана излагања одбрамбених становишта држава. Њима се не тврди ништа, ни истинито ни лажно, јер оне имају непосреднији практични значај, с обзиром на то да исказују опредељења и обавезујућу поступке. Суштински оне дају упутства и правила о понашању у домену одбране. Оваква оцена има универзални карактер за овај општи категоријални појам и можда треба закључити да војна доктрина представља начин размишљања од уласка до изласка из касарне, а и шире.

Различите дефиниције и разумевања војне доктрине омогућавају да се сагледа и нешто њима заједничко што се може исказати као „... систем усвојених ставова и погледа о организацији, припремама и употреби оружаних снага, и вођењу оружане борбе на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу“.⁴ Често се наглашава да доктрина утврђује начин размишљања о рату, оружаног борби, борбеним дејствима, операцијама и обезбеђује основу за усклађене акције и међусобно разумевање.

Уважавајући све до сада наведено о значењу војне доктрине, неопходно је имати на уму то и да њен развој у смислу схватања појма утиче читав низ околности који су одраз времена у коме су настали, те стога не треба заборавити да:

1) Појмови настају у различитим периодима развоја људског друштва и подложни су променама (историјска свест, развој и еволуција појма) и

2) Различите одредбе дефиниција војне доктрине настале су у условима саввим другачијег поимања места и улоге оружаних снага (војске).

Из претходно изложеног за разматрани појам може се прихватити следеће основно одређење: *Војна доктрина је учење о утврђеним и усвојеним принципима војне делатности, по којима се организује, припрема, ангажује и обезбеђује војска у подршци националних циљева, у одређеним условима, одређеном простору и одређеном времену*.⁵

За разлику од термина „војна доктрина“, термин „концепт“ је новијег употребног датума у домаћој војној терминологији. Иако су уско повезани, ова два термина треба разликовати не само по њиховом садржају и обиму који представљају, него и контексту времена који обрађују и промена које настају у окружењу. Анализом схватања појма „концепт“ може се доћи до следећег: (1) (lat. *conceptum, concipere*) замислити, схватити; (2) план, нацрт, скица, први писмени састав неког дела; (3) (lat. *conceptus*) појам, способност схватања и моћ поимања.⁶

Инострана литература која обрађује планирање развоја војних снага, са приступом које има тежиште на способностима, сам појам везује за *посебну врсту докумената*. У тим документима видљиво је да не постоји општеприхваћена дефиниција концепта и да се у различитим дефиницијама концепата, говори о „опште предложеном решењу

³ Исто, 5-1.

⁴ *Војни лексикон*, ВИЗ, Београд, 1981, стр. 686.

⁵ Сивачек, Ј., *Научно утемељење војне доктрине*, докторска дисертација, Школа националне одбране, Београд, 2006, стр. 44.

⁶ Вујаклија, М., *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1980, стр. 466.

које обухвата потпуну и јасну идеју о томе како је неки проблем могуће решити или како се може искористити нека прилика...“⁷ „опису начина или шеме употребе специфичних војних способности у достизању одређених циљева“⁸ „ставу или изјави о идеји која објашњава како нешто може бити урађено, што може водити прихватљивој процедури“⁹.

Овај кратак осврт на различите дефиниције појма концепт може се свести на следеће карактеристике: (1) слабост одређења је лексичка, логичка и методолошка недоследност при дефинисању; (2) наведена одређења не садрже битне и примарне ознаке дефиниције; (3) не учачава се јединствен први виши појам дефинисаног појма, нити његова специфична ознака, а дефиниције нису еквивалентне; (4) суштину појма може чинити идеја или идеје о решењу одређеног проблема који се може десити у предстојећем времену; (5) концептима се дефинишу захтеви за потребним способностима снага које треба да остваре одређене циљеве, концепти су важни у процесу развоја способности и представљају подршку процеса ППБИ¹⁰.

С обзиром на то да термин концепт у војној терминологији има различита значења није лако дати његову чврсту дефиницију. Ипак, сублимирајући напред изнесено, може се доћи до суштине овог термина: „*Концепт је посебна врста документа којим се обезбеђује јасан преглед прихватљивих идеја о могућем начину употребе снага и њиховим оперативним способностима ради достизања одбрамбених циљева у претпостављеним условима оперативног окружења*“. За класификацију појма концепт може се узети да је појам *концепт* – појам рода. Појмови који чине његов обим су нижи и то су појмови класе или врсте. Такви појмови (синтагме) били би: (1) концепт тоталне одбране; (2) здружени оперативни концепт; (3) концепт против побуњеничке операције; (4) концепт руковођења и командовања у ВС; (5) концепт управљања људским ресурсима у операцијама ВС; (6) концепт обуке и сл. Начелно, концепти вишег нивоа представљају усмерење за концепте нижег нивоа, тако да концепт тоталне одбране треба да даје усмерења за здружени оперативни концепт.

Такође, концепти могу описивати начине употребе снага у различитим временским периодима, у прошлости, садашњости и будућности. У том смислу, разликују се *историјски* (концепт муњевитог рата), *важећи* (доктрине) и *будући* концепти (описују начине употребе снага у контексту будућег претпостављеног окружења).¹¹ Будући концепти представљају „срце“ доктрине, тј. расадник идеја из којег ничу конкретни садржаји доктрине, али тек након њиховог тестирања, евалуације и одобравања од стране одговарајућег ауторитета. На тај начин будући концепт постаје важећи концепт или доктрина, а након превазилажења његове употребне вредности постаје историјски.

⁷ Concept Development and Experimentation, Version 2.0, NORDEFCO, 2012, стр. 13.

⁸ Schmitt, J. F., *Defense Adaptive Red Team (DART) – A Practical Guide for Developing and Writing Military Concepts*. Hicks & Associates, Inc., McLean Virginia, 2002, стр. 1-10, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/dod/dart_guide.pdf, (приступљено 30.04.2017).

⁹ *NATO AAP-6 Edition 2013, NATO Glossary of terms and definitions*, NATO standardization agency, 2013, 2С-11. <http://www.dtic.mil/doctrine/doctrine/other/aap6.pdf>, (приступљено 30.04.2017).

¹⁰ ППБИ (Планирање, програмирање, буџетирање и извршење) је развијено у ОС САД шездесетих година прошлог века ради континуираног процеса утврђивања циљева и задатака и изналажења најповољнијих алтернатива њихове реализације.

¹¹ Schmitt, J. F., исто.

У вези са претходним јасно се може уочити однос између доктрине и концепата. Доктрина по свом карактеру, начину настанка и примени има усмеравајући карактер који се односи на тренутне оперативне способности војних снага. За разлику од доктрине, садржаји концепата су идеје и предлози решења за претње које могу настати и на које верификованим садржајима доктрине није дефинисан одговор или је пак, потребно изменити постојеће развијене садржаје доктрине. Стога, може се констатовати да је концептима и доктринарним документима заједничко знање које је потребно војној делатности за реализацију мисија и задатака.

Карактеристике приступа развоју оружаних снага заснованог на способностима

Савремено ефикасно планирање¹² одбране данас је актуелан проблем у многим земљама и одбрамбеним алијансама, јер се ради о сложеном процесу који омогућава да се задаци извршавају максимално ефикасно уз минимална улагања, односно поштовање економских принципа.

Ако направимо скок у прошлост лако ћемо доћи до закључка да су постојали различити приступи у планирању развоја способности војних снага и система одбране у целини¹³, а да су исти имали велики број заједничких елемената и велики ниво специфичне разлике у методологији, процедурама, нивоима, историјским добљима.

Два приступа у планирању способности су се показала као доминантна. То су *планирање базирано на претњама* и *планирање засновано на способностима*¹⁴ (слика 1). Ови приступи су карактеристични егземплари времена у којима су настали, први је карактеристичан за прошла времена и трку у наоружавању ради остваривања премоћи, а други је окренут будућности и рационалном планирању. Планирање засновано на претњама је карактерисало период хладног рата, када је постојала јасна разлика између пријатеља и непријатеља, њену битну карактеристику је представљало постојање две суперсиле и два војна блока, сви су се понашали у складу са латинском девизом „ако желиш мир, припремај се за рат“. Планирање засновано на способностима је прилагођено савременом безбедносном контексту, у коме нема јасне поделе на пријатеље и непријатеље. То је планирање у условима неизвесности, а циљ је имати способности које могу адекватно да одговоре на широк спектар савремених изазова и претњи уз прихватљиве ризике, сагласно сопственим финансијским могућностима.¹⁵

¹² Порекло речи планирање има корене у латинској речи „planum“ што значи пљоснат или раван, а план као идеја, замисао, скица, пројекат очигледно има сличан смисао као концепт.

¹³ Ради јединственог тумачења у појмовном одређењу дефинисаћемо развој као „процес превођења Војске у целини или по деловима, из једног, првенствено квалитативно нижег стања, у други квалитативно виши и ефикаснији ниво“.

¹⁴ Штабна студија, *Развој Војске Србије заснован на способностима*, Ј-5 ГШ ВС, 2009, стр. 2

¹⁵ Исто.

Слика 1 – Категорије у планирању одбране

Заједничко за наведене приступе у планирању је да се ради о вертикално обрнутим процесима. Планирање развоја засновано на способностима је „одозго – ка доле“ вођен процес који треба да омогући одговарајући напредак у смислу достизања и одржавања способности система одбране и самим тим избегавање нежељених ефеката у претераним амбицијама, као што су куповина или развој наоружања које не одговара додељеној улози и намени Војске Србије или потцењивању улоге система одбране у држави у смислу запостављања праћења савремених тенденција развоја оружаних снага.

Систем одбране функционише у веома сложеном и нестабилном окружењу, што суштински не треба посебно доказивати. Пример за наведену тврдњу је мигрантска криза, узрокована ратом у Сирији, за коју нико није могао ни претпоставити да може бити једна од главних регионалних претњи, а иста је је у току и тражи од система одбране да на неки начин реагује. Из тих разлога планирање развоја система одбране повећава вероватноћу успеха разматрањем будућих ризика.

У Министарству одбране и Војсци Србије усвојен је модел планирања развоја заснованог на способностима. У основи модела је однос три променљиве категорије: *одбрамбених циљева, снага и концепата који захтева одговарајући баланс*. За складан и усмерен развој система одбране неопходна је равнотежа између ових категорија. Равнотежа може бити успостављена смањењем захтева (циљева) или повећавањем снага. Дебаланс подразумева преузимање одговорности или тражење алтернативних решења.

На основу претпостављених изазова, ризика и претњи, стратегијски ниво планирања је одговоран за дефинисање и израду стратегијског концепта одбране, којим се дефинишу начини употребе снаге система одбране у достизању одбрамбених циљева. У Стратегији одбране Републике Србије дефинисан је концепт тоталне одбране¹⁶ који представља централне идеје и полазиште за организацију и деловање система одбране у целини.

¹⁶ Стратегија одбране Републике Србије, Министарство одбране Републике Србије, 2010, стр. 13.

У моделу развоја способности Војске Србије важно место као улаз за оператив-но планирање заузима „Здружени оперативни концепт“. У штабној студији је детаљно описан процес планирања развоја Војске Србије: „*Да би се мисије и задаци садржајно прилагодили процесу развоја оперативних способности Војске, оне се морају сагледати у контексту Доктрине Војске, а посебно Здруженог оператив-ног концепта којим се одговара на питање: Како ће Војска реализовати додељене мисије?*“.¹⁷ У датом моделу место и улога Здруженог оперативног концепта је да постави границе у оквиру којих се израђују оперативни планови којима се одговара на предвиђене сценарије угрожавања безбедности и обезбеђују смернице за развој способности у дужем временском оквиру.

На слици 2 приказан је пример начелног односа Здруженог оперативног концепта, способности и чинилаца способности. Под претпоставком да је једна од идентификованих претњи безбедности *оружана побуна*, на основу додељене мисије разрађује се сценарио који заједно са основним идејама Здруженог оперативног концепта представља улаз у оперативно планирање. Основне идеје представљају полазну тачку у тражењу одговора о начину употребе снага на претпостављену претњу, реализацију мисије и достизање одбрамбених циљева. Другим речима, основне идеје су идеје водиле у изради *концепта против побуњеничке операције*. На основу концепта операције врши се анализа потребних оперативних способности, утврђују недостаци и даје усмерење за њихов развој. Потребне оперативне способности развијају се преко чинилаца. За конкретан пример, допринос доктрине, као чиниоца у развоју оперативних способности, био би развој доктринарног документа којим би се ближе и детаљније дефинисали начини употребе снага у против побуњеничкој операцији.

Слика 2 – Однос концепта и доктрине у развоју способности и реализацији и циљева политике одбране

¹⁷ Штабна студија, наведено дело, стр. 3-4.

Модел развоја способности се огледа у јасним корацима, који би без узимања у обзир концепата, као посебних докумената у том процесу, остали недоречени и неразрађени, јер немамо описане оперативне способности за начин употребе у будућем окружењу, а са друге стране дугорочно планирати развој способности на основу тренутног стања које дефинише доктрина је потпуно погрешно. Дакле, концепти успостављају везу између циљева, задатака и способности јер дају идеје и начин реализације.

На овај начин модел развоја Војске заснован на развоју способности даје могућност за формирање исказа о потребним оперативним способностима и њиховим описом у складу с хронологијом неке садашње операције, нпр. формирање снага (способност правовремене расположивости снага), након којег следи распоређивање (способност размештаја и мобилност у зони операције), извођење операција (способност делотворне употребе снага), квалитет командовања (способност командовања), обавештајно и телекомуникационо обезбеђење (способност искоришћења информационог простора), логистичка подршка и снаге за ротацију (способност одрживости снага) и мере заштите (способност заштите снага)¹⁸ и за супротстављање будућим изазовима, ризицима и претњама безбедности и тиме заокружује дугорочно планирање.

Наравно да постоји повратна спрега између потребних и тренутних способности Војске Србије, између потреба и могућности, али онда се траже нека друга решења за одговор на могући сценарио одговора која укључује и могућу промену ставова у доктринарним документима. На нивоу Војске у одређеним границама је могуће одређене недостатке у разлици способности решавати неким тактичким и оперативним поступцима као што је маскирање, растреситост, изненађење, герилска дејства, превентивне радње, заштита снага које су ограничене у својим могућностима, па ипак у неким историјским концептима су доказале да могу бити успешне.¹⁹

На крају, може се закључити да је постојећи модел добро замишљен али недоречен у потпуности због недостатака и неразумевања у његовој реализацији и несхватању концептуалног приступа у планирању и утицаја доктрине на развој способности.

Однос доктрине, оперативне способности и других чинилаца оперативних способности

У Доктрини Војске Србије су дефинисане оперативне способности Војске Србије кроз: командовање, правовремену расположивост снага, размештај и мобилност у зони операција, искоришћење информационог простора, делотворну и ефикасну употребу снага, отпорност и заштиту снага и одрживост снага.²⁰ Проф. др Божидар

¹⁸ Форца, Б., *Стратешки менаџмент у систему одбране*, Војно дело, зима 2011, стр. 215. и Штабна студија *Планирање засновано на способностима*, Управа за планирање и развој Ј-5 ГШ ВС, 2010, стр. 5

¹⁹ Примена маневра у ограниченим условима видљивости, маскирање, обмана, и други видови ратне вештине допринели су да је готово максимално очувана жива сила и ратна техника од масовног даноноћног бомбардовања. О томе је писао британски „Војни недељник“ који је поред осталог и навео „Током већег дела кампање НАТО није могао да лоцира неких 40.000 српских војника на Косову“.

²⁰ *Нацрт Доктрине Војске Србије*, 2015, стр. 17, који је на усвајању говори о јединственој оперативној способности која има своје садржаје, а не елементе, тачније „оперативна способност представља могућност Војске Србије, или њених делова, да у предвиђеном времену и под одређеним стандардима и условима остварује жељене оперативне ефекте комбинацијом снага, средстава и начина извршења задатака.“

Форца је изнео неке недоследности о овако дефинисаним оперативним способностима, па иако то није проблем овог рада, то свакако заслужује посебну пажњу и треба да буде предмет ширег разматрања у неким другим радовима.²¹ *Како садржаји доктрине утичу на развој снага и њихове способности?* Они представљају решење за несклад који се јавља, те стављају у однос потребне захтеве, ресурсе и ризике. Тако, развијајући способности за извођење операција у урбаним срединама, прво морамо доктринарно уредити ову област, а након тога изводити обуку, куповати НВО, сагледавати степен интероперабилности и сл.

Војска Србије се употребљава у мирнодопском, ратном и ванредном стању реализујући операције. Циљ употребе Војске и извођења операција је реализација додељених мисија и задатака из Доктрине Војске Србије. Наведене способности по мисијама се операционализују и разрађују у Доктрини Војске Србије, по групама које имају сличне карактеристике. Овако дефинисане способности су у непосредној вези са функцијама или садржајима у операцијама. У смислу употребе Војске у свим стањима кроз извођење операција, треба сагледати већ поменути везу доктрине, елемената оперативних способности и функција у операцијама. На нивоу општег размотрићемо однос оперативних способности и функција у операцијама, појединачно доктрине и елемената оперативних способности и дати оно што је опредељујуће за те релације кроз одређене закључке. Непобитно је и не треба посебно доказивати да је овај трилатерални однос веома компликован али да је основно разумевања утицаја доктрине на развој способности.

Појединачно развијена способност не значи да Војска има способност да изведе успешно одређени задатак, тако да на пример успешно *командовање* само по себи ништа не значи ако не постоје транспортна средства, логистичка и борбена аутономија. Слично је и са функцијама у операцијама. Овакав приступ у задатим доктринарним оквирима захтева интеграцију способности, функција и здруживање снага.

Да би извршиле своје задатке оружане снаге треба да *располажу способним снагама или друкчије речено морате поседовати* могућност формирања и подршке довољних војних снага у датом времену за реаговање за извођење операција. Основна начела и ток различитих операција које могу да изводе те снаге у свом садржају описује Доктрина и њена изведена доктринарна документа.

Свака операција захтева *способност размештаја и мобилности* снага које је изводе. Како и кроз које активности развити ову способност, да се не касни или не дође раније, да би снаге биле ефикасне, флексибилне и ефективне, оквирно дају

²¹ *Условљеност изградње оперативних способности од развоја доктрине Војске Србије*, Војно дело, пролеће 2014, стр. 216 – Проф. др Божидар Форца каже „У земљама на које смо се угледали те способности се називају „суштинске оперативне способности оружаних снага“, а у нас – „оперативне и функционалне способности Војске“. Већ је напоменуто да је синтагма „оперативне и функционалне способности“ утврђена у Закону о одбрани, те је и њена евентуална измена условљена условима и начином измене закона. Поред наведене законске одредбе, у неким нашим теоријским опсервацијама способности војске тврди се да их треба назвати „операцијске способности“, а не „оперативне способности“, чиме је ситуација додатно закомпликована. На крају, недоследност преузимања страних искустава садржана је у чињеници да се неке од у нас утврђених оперативних способности не називају тако у оружаним снагама чија смо искуства користили (способност командовања, способност искоришћења информационог простора и способност одрживости снага).“

доктринарна документа која морају бити предуслов за свако планирање маневра у складу са концептом операције. Ова способност је одређена врстама маневра и средствима која су потребна да би се он извео у нашем оперативном окружењу.

Искористити информациони простор значи да Војска правовремено прикупља, обрађује, користи и размењује податке о простору, времену, сопственим и непријатељевим снагама. Доктринарни оквир овој способности пре почетка планирања развоја даје потребне смернице како да се успешно изврше задаци уз неопходно поседовање информација и усмерава развој ове способности да најважнију улогу има телекомуникационо-информациони систем и обавештајно-извиђачки систем.

Делотворно и ефикасно употребити снаге значи да треба имати основна одређења ка развоју ове способности у смислу правилне идентификације циљева и жељених ефеката операције, формирати потребну организацију у складу са задатком у свим додељеним мисијама, имати маневар, координацију, садејство, одговарајуће наоружање и опрему. Суштина ове способности Војске је у брзом и правовременом реаговању на било којем делу територије и у складу са тим, ако желимо ову способност да унапредимо треба да извршимо анализу нпр. ватрене подршке артиљеријско-ракетних јединица и да кажемо да желимо да на тактичком нивоу буде домета до 50 km, оперативном до 200 km и стратегијском до 1.000 km (то је превентивна мера државе да се на агресора делује одвраћајуће).

Способност отпорности и заштите снага тежишно се достиже кроз обуку прилагођену реалним условима у којима ће се задаци извршавати, опремање наоружањем и војном опремом са смањеном вероватноћом детекције и високим нивоом балистичке заштите, опремање квалитетним колективним и личним заштитним средствима, обавештајно-безбедносно припрему, тактике, технике и процедуре активне и пасивне заштите, предузимање здравствених, санитарних и психолошких мера и стварање услова за брз повратак у функционално стање.

У време мира војна доктрина обезбеђује *основ за обуку и образовање* у војној делатности. Садржаји војне доктрине уграђују се у уџбенике, лекције и заједничке стандарде, чиме се ствара оквир за обуку која је фокусирана на дефинисане (могуће) мисије и задатке и војно образовање официра којим треба да буду спремни да одговоре захтевима професије у складу са важећом војном доктрином.

Способност одрживости снага представља могућност Војске, или њених делова, да у предвиђеном периоду, под одређеним условима и расположивим ресурсима, збрињавају, одржавају, снабдевају и премештају људство и војну опрему, ради обезбеђења повољних услова за ефикасну употребу расположивих снага и средстава. Доктрином логистике операционализују се ставови из Доктрине Војске са крајњим циљем да Војска Србије постане савремено организована, модерно опремљена, ефикасна, ефективна и економски одржива оружана сила, способна да испуни додељене мисије са ефикасном логистичком подршком.

Интеграција свих ових оперативних способности дефинише оптималну структуру војних снага на највишем нивоу којима се могу извршити сви или поједини задаци. У том смислу, може се говорити о практичном основу за повезивање функција у операцијама са елементима оперативних способности јер задаци се извршавају одређеним снагама кроз реализацију одређених функција за које морају постојати способности.

Командовање и руковођење, обавештајно обезбеђење, маневар, ватрена подршка, заштита и одрживост су операцијске функције у којима се групишу сродни задаци и способности различитих снага преко којих се операција као процес планира, припрема и изводи.²² Доктрина Војске за функције у операцијама даје следећи опис:²³

1) *Систем командовања* обухвата снаге и средства, као и процедуре које су неопходне команданту за планирање, усмеравање и контролу извршавања задатака додељених снага у операцијама. Војска Србије изграђиваће систем командовања који мора бити отпоран на разне утицаје и прилагодљив на промене ситуације и који ће обезбедити проток информација у реалном времену ради стварања стварне слике бојишта. Разматрајући овакав опис, може се закључити да је најважније за ову функцију да се развијају садржаји оперативне способности који се односе на способност командовања, искоришћења информационог простора, отпорност и заштиту.

2) *Обавештајно обезбеђење* обухвата планирање, организовање и наменску употребу обавештајних капацитета система одбране, ради прикупљања, обраде и коришћења обавештајних података о стању и намерама носилаца угрожавања безбедности, просторним и временским условима у циљу спречавања изненађења и правовременог реаговања на насталу ситуацију. Прикупљање, обрада и коришћење обавештајних података у обезбеђењу је нераздвојно повезано са садржајима оперативне способности у вези командовања и искоришћавања информационог простора. Наравно, развој способности за ова дејства је у непосредној вези као и за претходну функцију.

3) *Маневар* представља умешно коришћење покрета и ватре ради довођења сопствених снага у повољнији положај у односу на непријатеља на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу. На овај начин дефинисан маневар указује на потребу развоја способности мобилности, размештаја и правовремене и ефикасне употребе снага.

4) *Ватрена подршка* представља здружену и координирану употребу ватре копнених, ваздухопловних и речних снага, ангажовање офанзивних електронских средстава и не смртоносног оружја. Ватрена подршка може се употребити самостално или у комбинацији са маневром снага. У складу са физиономијом оружане борбе и савременим тенденцијама употребе војних снага, ватрена подршка је повезана са садржајима оперативне способности у смислу делотворне и ефикасне употребе и правовремене расположивости снага у операцијама и има највећу тежину у смислу праћења савремених тенденција у развоју наоружања и војне опреме за неутралисање, уништавање и деградирање непријатеља на већим димензијама и траже највећа средства и улагање ради одржавања и унапређења способности.

5) *Заштита снага* обухвата различите активности које се планирају и предузимају ради умањења могућности откривања сопствених снага и спречавања или ублажавања ефеката дејства непријатеља. Ова функција је у уској вези са садржајима способности у операцијама који се односе на заштиту и отпорност снага. Цена развоја ових елемената способности је много мања у односу на претходне четири, а њен концептуални оквир је пројектован у Концепту заштите снага Војске Србије који је израђен 2015. године.

²² *Нацрт Доктрине Војске Србије*, 2015, стр. 32.

²³ Исто, стр. 32-42.

6) *Одрживост* обједињава различите активности, мере и поступке логистичке подршке, кадровског и финансијског обезбеђења у операцијама ради ефикасности и аутономности снага током њихове употребе. Највећи утицај на ефикасност одрживости снага утичу организација и борбени распоред снага у операцији, захтеви за подршку и време трајања операције. Одрживост снага је у непосредној вези са садржајем оперативне способности који се односи на отпорност и одрживост снага, потребну аутономност, делотворну и ефикасну употребу. На први поглед је слична са претходном функцијом у операцијама али и суштински различита јер се не односи само на смањење губитака, већ и на одржавање стања сопствених снага што дуже ради извршавања додељених задатака те је у том смислу треба и развијати. Посебан проблем развоја ове способности се огледа у извођењу мултинационалних операција. Концептуално није уређена до сада у Војсци.

Овако приказан однос успоставља суштинску везу функција у операцијама, садржаја оперативне способности и концептуалног приступа у планирању развоја заснованог на способностима. Успостављање ове везе битно утиче на дефинисање одређеног проблема и детаљно планирање развоја чинилаца способности. Наравно, треба узети у обзир принцип да здруживање способности има за циљ да кумулативни збир тих способности буде у функцији крајње жељеног стања, што значи да развијање сваке способности треба да буде повезано са другим способностима, односно да способности снага КоВ и РВ и ПВО треба да буду у функцији крајње жељеног стања у операцији здружених снага (слика 1).

Генерално, у светлу сагледавања додељених мисија и задатака Војске Србије и њених делова на свим нивоима организовања, оперативне способности треба да буду репрезентативне и изражене преко ефеката и учинака које те јединице могу остварити преко садржаја у операцијама. Стога, место и улога доктрине и концепта у постојећем моделу развоју способности Војске Србије је до сада битно одређено следећим:

1) Основе Доктрине Војске Србије обухватају стратешка опредељења државе о војној делатности, савременим обележјима војне силе и мисијама и задацима која су нормативно заснована.

2) Доктрина планирања у Војсци Србије операционализује ставове из Доктрине Војске и наглашава усмереност на планирање ка изградњи војних способности потребних за адекватан одговор и даје теоријски модел развоја Војске заснованог на способностима.

3) Доктрина операција утврђује општа опредељења и основне ставове о операцијама Војске Србије, на основу чега се идентификују потребне способности за извођење тих операција.

4) Доктрина Копнене војске и Доктрина Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране, као доктрине на оперативном нивоу командовања, повезују садржај доктрине који се односи на снаге видова са Доктрином Војске Србије.

5) Функционалне доктрине развијају се по одређеним делатностима (функцијама) у низу више дела где дају основна начела и смернице за употребу Војске у операцијама кроз дефинисане функције (њихов даљи производ представљају Упутства).

6) Пројектоване способности у оквиру дугорочног планирање развоја способности, у складу са савременим трендовима изазова, ризика и претњи, се планирају преко чиниоца способности којима усмерења дају концепти.

Дакле, основни документ за почетак планирања развоја способности за планере није Доктрина Војске јер она се односи на тренутне способности и даје ставове како организовати планирање, обезбеђење, употребу и организовање *већ додељених ресурса*.

Када би разматрали командовање, доктрина и концепти, говоре о начелима и нивоима, односно да иста способност, стављена на прво место, мора бити ефикасна у смислу планирања, организовања, вођења и контроле снага у операцијама ради остваривања циљева и у том смислу назначава потребан опис способности за изградњу и одржавање нивоа командовања и амбиција који ће бити прихваћен у процесу планирања развоја способности. Способност командовања је опредељена бржом анализом, проценом ситуације и правовременим и адекватним реаговањем. У вези с тим страна која је у предности у сукобу је она која влада информационом спектром. На тај начин, лако је уочити повезаност способности командовања и искоришћавања информационог простора или генерисање способности чију суштину чини здружени оперативни концепт.

У дугорочном планирању развоја способности Војске овакво доктринарно полазиште значи потребу за опремањем и увођењем савремених командно-информационих система ради скраћивања времена за доношење одлуке и генерисања способности. Дакле, оперативне способности Војске настају као резултат развоја једног или више чинилаца (тима се оне постављају као ресурсно ограничење које може изазвати дебаланс набројаних варијабли у планирању). На тај начин се чиниоци развоја стављају у контекст оптималних одлука о развоју и употреби Војске и њених делова. Поменути чиниоци су следећи: *организација, доктрина, обука, развој и опремање наоружањем и војном опремом, образовање, кадрови и инфраструктура*. Зашто су овако дефинисани чиниоци развоја?

(1) *Организација* представља одређивање структуре и специфичног система веза и односа између различитих елемената Војске Србије, а у циљу стварања услова за развој њених оперативних способности. Организација укључује и одређивање структуре кадра која је потребна за функционисање и одржавање оперативних способности. Тај најочигледнији однос се види у доктрини где су по први пут дефинисане снаге у односу на место и улогу у операцијама. Пажљивим разматрањем досадашњег развоја организације није тешко доћи до закључка да смо ми прво развили постојећу организацију, а тек онда доктринарна документа која дефинишу ту организацију.²⁴

(2) *Доктрина* кроз свој садржај описује какву ће организацију успоставити Војска, како ће се она припремати, употребљавати и обезбеђивати, заокружује војну делатност у целини (погрешно је припремати војску или успоставити структуру и организацију, а онда прећи на израду доктрине). Приступ проблему организације је суштински за трансформацију ВС у целини. Одговарајући приступ овом проблему био би да се утврди потребна структура једне јединице, нпр. чете (пешадијске, механизоване, оклопне) у складу са задацима које у будућности треба да извршава (према утврђеним сценаријима). У складу са дефинисаном структуром чете, бројним стањем (официра, подофицира и професионалних војника, војно евиденциј-

²⁴ Доктрина Војске Србије у смислу организације снага у операцијама и за потпуно остваривање начела употребе Војске Србије, дефинише снаге које планирају, припремају и изводе борбене операције у: снаге за командовање, борбене снаге, снаге за борбену подршку и снаге за обезбеђење. Јачина, састав и улога снага биће усклађени са конкретним мисијама и задацима.

ским специјалностима...), треба достићи стандарде у формацијама сваког батаљона. Батаљон формиран на овај начин је усклађен са потребним капацитетом и способностима дефинисаним листом задатака за ниво батаљона. Овакав приступ довео би до суштинске трансформације ВС, што је у складу са Доктрином Војске Србије, да је батаљон основна модулarna јединица ВС. Овакво планирање развоја организације би условио да сви батаљони ВС изгледају једнообразно.

Ефекат оваквог приступа имао би повољан утицај на заменљивост кадра, на ојачавање јединица, јединицом нижег нивоа (нпр. ојачавање пешадијског батаљона, пешадијском четом другог батаљона). Једнообразност структуре утицала би на смањење административних послова, једнообразност наоружања и опреме, олакшала би снабдевање и попуњу јединица потребном наоружањем и војном опремом (НВО), компатибилност јединица ВС са јединицама истог нивоа из састава земаља НАТО/ПЗМ/ЕУ.

Додатан квалитет постигао би се и унифицирањем командне структуре, односно истоветним тактикама, техникама и процедурама за све јединице истог рода и истог нивоа. Приступ проблему на овај начин условио би организацијске промене које би суштински трансформисале Војску Србије.

(3) *Обука* је процес стицања знања, вештина и навика у којем се појединци, јединице и команде Војске оспособљавају за извођење операција, односно за извршавање додељених мисија и задатака. Обука је заснована на садржајима доктрине који су различитог нивоа општости. Садржаји доктрине су извор за извођење обуке и оспособљавање појединаца и јединица. Без јасно структурираних садржаја доктрине нема квалитетне обуке. *Однос доктрине и обуке* се огледа у односу општег и појединачног, јер доктрина је ниво вишег знања и извор за извођење обуке. Суштински без јасно структурираних садржаја на свим нивоима нема ни усмерене обуке. У развоју обуке као чиниоца треба анализирати које садржаје она обухвата и онда у следећем кораку поставити питање како и на основу чега ћемо изводити обуку, како одредити мисију и листу тежишних задатака мисије за ту јединицу која треба да се увежба у тим условима. Основно питање у овом чиниоцу треба да буде „За које садржаје у војној делатности се обучавамо и припремамо“.²⁵

(4) *Наоружање и војна опрема* обухватају сва материјална средства, укључујући и њихово одржавање и подршку, која су потребна за извођење, одржавање и подршку војних активности, без обзира да ли се оне изводе за борбене или неборбене сврхе. Куповина наоружања и војне опреме мора бити у сврху достизања одређених оперативних способности (купујемо радаре са одређеним тактичко-техничким карактеристикама, доктрина нам говори како ћемо их употребити), јер планирање мора бити рационално и сврховито, а способности Војске Србије морају достићи ниво који обезбеђује реализацију мисија и задатака.

Стога, ако разматрамо способности за размештај, мобилност или ефикасну употребу снага одмах ћемо указати на брзину и силу удара у операцијама и указаћемо на опремање са савременим оклопним и механизованим средствима и указати на опремање и наоружање.

²⁵ Најопштија веза између доктрине и обуке се темељи на јединственом разумевању војне доктрине и извођењу колективне и здружене обуке јединица. Способности различитих војних снага највише долазе до изражаја у условима заједничког деловања, јер умањују појединачне напоре у достизању дефинисаних циљева.

(5) *Образовање* је процес стицања знања који се спроводи ради формирања компетентних појединаца. Образовање, заједно за обуком и искуством, обезбеђује континуирани процес учења као основе за професионални развој војних лидера. Да би формирали те компетентне појединце, командире и команданте, морамо имати одређено знање у доктринарним документима (правилима, упутствима...). Образовање професионалних припадника подразумева ширење укупних знања, способности и вештина за самостално одлучивање и деловање у различитим ситуацијама. Њиме се врши оспособљавање професионалних припадника за обављање различитих дужности и стварање неопходних претпоставки за успешан професионални развој.

(6) *Интероперабилност* представља усвојен систем правила, процедура и техничких решења и познавање страних језика у циљу реализације заједничких активности са снагама других држава. Овај чинилац дакле треба да развија усаглашене процедуре и поступке са снагама партнера у реализацији заједничких активности и достигнуте способности заједничког деловања приликом реализације поверених задатака али не треба заборавити да то заједничко деловање треба да се односи и на интегрално ангажовање свих субјеката у систему одбране (нпр. Министарства унутрашњих послова, одбране, приватних организација за обезбеђење и слично...). У разматрању овога чинилаца, смислено је и поставити питање да ли он треба да буде посебан, или је део свих чинилаца, али у оквиру овог текста, то нећемо разматрати. Интероперабилност у данашњем окружењу почива на одређеним стубовима од којих један чине заједничке доктрине, процедуре, технике, упутства и концепти.

(7) *Кадрови* представљају укупни људски потенцијал Војске који својом расположи-вошћу, стручношћу, психофизичком спремношћу и морално-психолошком припремљеношћу подржава развој способности потребних за извођење операција. Са аспекта утицаја доктрине на кадрове као чиниоца развоја сагледаћемо квалитет, а не квантитет, иако је и он важан. Узимајући у обзир основна доктринарна опредељења у развоју способности треба имати фокус на мањим снагама које су високо мобилне и способне да максимално искористе техничко-технолошке предности над могућим непријатељем.

(8) *Инфраструктура* обухвата комплексе и објекте које користи Војска или њени делови у току извођења операција или изградњи и одржавању оперативних способности. Развијањем инфраструктуре обезбеђује се ефикасно и непрекидно командовање (уређена командна места), правовременост мобилизације (уређена мобилизацијска места са потребно инфраструктуром), отпорност, заштита снага и развијање структуре снага у операцијама. Овај чинилац самим тим утиче и на правовремени и усклађен стратегијски и оперативни развој, размештај Војске и њених делова на целој територији државе у складу са изазовима, ризицима и претњама или прилагођеност инфраструктуре потребама система одбране, не обрнуто (у случају потреба отварања нових казарни и објеката Војске наравно да морамо знати, зашто баш ту...).

Може се закључити да однос доктрине и других чинилаца способности треба посматрати као однос између општег знања и појединачног, јер доктрина као званични корпус знања војне делатности представља услов за изградњу и јачање оперативних способности војних снага преко развоја других чинилаца способности. *Доктрина* као чинилац оперативних способности заслужује посебну пажњу јер се ради о чиниоцу који представља већ напоменуто својеврсно знање у и о војној делатности. То знање има своје место и улогу у планирању способности те га треба посебно разматрати.

Место и улога знања у планирању способности

Станојло Стокић у свом делу „*Рат и ратовање*“ у општим појмовима теорије и праксе рата о знању у војној делатности пише „*Сваки може у рату онолико колико зна, а знање се доводи до вештине даром и практичним радом*“.²⁶ Другим речима, за примену војно-доктринарног знања у пракси, то знање се мора јасно и благовремено дефинисати, мора да прати промене и буде окренуто будућности.

На основу анализе односа доктрине и осталих чинилаца развоја способности намеће се став да је систем доктрине заснован на знању о војној делатности и оно је опредељујуће за све остале чиниоце развоја. То знање задржава и опште карактеристике знања и процеса управљања знањем о којем су у модерном менаџменту развијене бројне теорије ради ефикаснијег функционисања предузећа. Наиме, преовлађујуће теорије о категоријама знања указују да се оно може категоризовати континуумом у којем један екстрем представља тацитно (имплицитно), а други експлицитно знање²⁷ (табела 1).

Табела 1 – Карактеристике тацитног и експлицитног знања²⁸

Тацитно (имплицитно) знање	Невидљиво	Прећутно	Више него што можемо рећи	Укоренењено у поступцима	Укоренењено у искуству	Инстинктивно
Експлицитно знање	Збир невидљивог знања	Опредмењено	Рационално	Објективно	Познавање теорије	Збир поступака и искустава

Стварање система доктрине је потребно управо због координирања ових категорија знања у војној делатности. Тај систем мора подржавати цео циклус спирале знања, од стварања, формализовања, преноса и комбиновања, па све до потпуног усвајања знања војне делатности. Узимајући у обзир дејство система доктрине, његову динамичност као услов постојања можемо организовати на моделу управљања знањем у процесу који подржава четворостепену спиралу стварања знања.²⁹

Модел управљања знањем може се применити у развоју доктрине у Војсци Србије. Опште поставке модела обухватају наведена четири степена знања. Први корак у наведеном процесу био би формулисање доктрине, крећући се од имплицитног према имплицитном знању војне делатности. Спирала стварања знања започиње разменом знања о неком проблему једног војника на темељу имплицитног знања другог војника. Војно-доктринарно знање стечено на наведени начин остаје у институцији војне делатности онолико дуго колико и војник који га је стекао. Због тога је врло важан следећи степен стварања знања или његово формализовање.

²⁶ Станојло С., „*Рат и ратовање*“, Војноиздавачки завод, Београд, 2004, стр. 6-8.

²⁷ Тацитно знање се назива и субјективним, затвореним, личним, прећутним, тихим или процедуралним знањем, док се за експлицитно знање користе изрази објективно, отворено, јасно или декларативно знање.

²⁸ Edmondson, A. C., Winslow, A. B., Bohmer, R. M. J., Pisano, G. P., Learning how and learning what: effects of tacit and codified knowledge on performance improvement following technology adoption, *Decision Sciences*, 34-2, 2003, стр. 197-223.

²⁹ Nonaka, I., Takeuchi, H., *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*, Oxford university press, 1995, стр. 97-99.

Други корак процеса доктрине је кретање од имплицитног према експлицитном знању војне делатности. Имплицитно знање се претвара у експлицитно његовим бележењем на медиј (текстуални, аудио, видео или електронски запис) који је независан од војника који поседује имплицитно знање. Записивање имплицитног знања у експлицитном облику представља лично виђење конкретног војника када је у питању одређено решење војног проблема у дефинисаном контексту. Медиј са експлицитним знањем и записаним контекстом постаје власништво институције војне делатности, односно доступан свима који му имају право приступити. Код ове врсте војно-доктринарног знања присутна је велика субјективност и изостаје њено научно обликовање у принципе и начела, значајне за коначну формулацију доктрине.

Трећи корак процеса је кретање од експлицитног према експлицитном знању војне делатности. Када је једном формализовано и записано на одређени медиј, експлицитно војно-доктринарно знање се може комбиновати и тако стварати ново, такође експлицитно знање, али научно засновано и ослобођено субјективизма. Овај процесни степен обликовања знања се сматра правим креативним радом на развоју доктрине. За овај корак су неопходни научна методологија, оспособљен кадар, као и одређени институционални и материјални услови које у овом случају обезбеђује дефинисан и успостављен систем доктрине. Након завршетка тог корака, војна делатност још увек нема непосредних ефеката од војно-доктринарног знања. Стога је неопходан и наредни корак, значајан за његову потпуну имплементацију.

Четврти корак процеса је кретање од експлицитног према имплицитном знању војне делатности. Овај део процеса развоја доктрине чини институционално усвајање и примену експлицитног знања војне делатности. Прелаз од експлицитног у имплицитно знање је процес који резултира способностима заснованим на спознаји и вештини, а које се могу користити за решавање одређених проблема без консултовања медија на којима је имплицитно знање изворно записано. Наведени корак ствара ново имплицитно знање, јер је контекст (историјски тренутак, просторно, временско и ситуационо окружење) војника који је формализовао своје имплицитно знање био другачији од војника (војсковође, команданта) који то знање усваја и пројектно примењује.

Дакле, пажљивим разматрањем стварања знања може да се закључи да доктрину чини поуздано и прихваћено експлицитно знање у војној организацији. То знање се ствара у моделу управљања знањем. Знање у војној делатности се може поткрепити разним примерима у овој спирали почевши са вештинама, искуствима и грешкама које чини један војник или јединица, такво знање се уопштава, формализује, преноси и превреднује од стране неког другог и доводи до закључака који су битни за унапређење будућег деловања или постојећег стања. Ако имамо мањак знања, не треба посебно доказивати да треба да га стекнемо, јер нећемо имати успех или ћемо задатке извршавати рефлексно и инстинктивно реагујући.

Са друге стране војно-доктринарно знање се не може формално усвајати и развијати, тако да је на пример израда доктринарног дела о вишенаменском авиону апсурдна, ако немамо тај авион и такво знање није изводљиво у обуци, нереално је и представља фикцију и грешку. Овај пример се може упоредити са погрешно закопчаним првим дугметом на капуту, јер тада и сва остала дугмад надаље постају погрешно закопчана.

На наведеним примерима може се сагледати утицај и однос доктрине са другим чиниоцима способности где доктрина постаје *својеврстан уибеник са збирком задатака* који утиче на постојеће оперативне способности. На основу изнетог, најопштија веза између доктрине и других чиниоца способности несумњиво је садржана у следећим аспектима: (1) оперативне способности се изграђују преко чинилаца способности, (2) здружени оперативни концепт је део доктрине и улаз у процес планирања развоја оперативних способности и (3) чиниоци способности директно као својеврстан алат и програм делују на изградњу оперативних способности у складу са временском динамиком и захтеваним степеном (Слика 3.).

Идејна замисао планирања способности

Слика 3 – Промисаљање о планирању способности

Генерално, сваки чинилац има свој алат преко кога развија потребне способности и тај алат је конкретни производ процеса планирања развоја способности: план развоја доктрине, развоја система обуке, развоја организације, опремања НВО, развоја образовања, развоја кадрова, развоја инфраструктуре и План развоја интероперабилности. Имајући у виду, до сада изнето, може се рећи да је међузависност доктрине и других чинилаца развоја способности непобитна и двојака (двосмерна) и стога се могу изнети неки крајњи закључци о том односу, без прејудицирања да се он комплетно обухвати.

Међутим, проблем са усвојеним доктринама и другим планским документима огледа се у степену разумевања и степену примене прописаних докумената у пракси. Дакле доктрина је саставни део свих осталих чинилаца способности и представља им оквир за заједничко разумевање у развоју захтеваног степена оперативних способности. Систем доктрине не утврђује ниво амбиција и цену коштања у развоју потребних способности, он даје одговор на питање како се употребљава Војска у извршавању задатих мисија и задатака у свим стањима и полазна је основа за развој способности преко дефинисаних чинилаца.

Постојећи начин планирања је недовршен процес уколико активности преко којих се развијају чиниоци оперативних способности, не укључе и концепте као посебне документе. Тај нови идентификовани чинилац способности звао би се доктрине и концепти. На основу претходно изнетог треба закључити да је оправдано размислити и закључити да су концепти саставни део чинилаца развоја способности и да их треба разматрати у прихваћеном моделу планирања заснованог на дефинисаним областима-групама идентификованих способности.

Закључак

У контексту овог рада, значајно је сагледати утицај доктрине и концепата као корпуса знања у војној делатности на постојећи модел развоја заснованог на способностима и на тај начин довести у везу одговарајуће одлуке о развоју и употреби Војске Србије или њених делова.

Доктрина је најопштији чинилац развоја оперативних способности, јер у основи она је учење и теорија војне струке и професије те самим тим и дефинише остале чиниоце. Доктрина није знање о једном чиниоцу, већ свеобухватно и комплексно знање о свим чиниоцима. Самим тим она чини базу за остале чиниоце, а и сама је чинилац који треба да изграђује оперативне способности кроз доградњу и развој садржаја и носилаца струке, војне делатности. Предмет доктрине су сви остали чиниоци оперативних способности. Она је основа за дефинисање војне организације, опремања, модернизације, оспособљавања, обуке и начина употребе и не може бити никако обрнуто.

Доктрина Војске Србије се односи на тренутне оперативне способности, а дугорочно планирање развоја система одбране и концепти су усмерени на стратегијске трендове и предвиђање изазова, ризика и претњи и одговора војних снага и самим тим пројектују будуће оперативне способности за могуће деловање Војске. Те будуће способности потребне за евентуалну употребу Војске се развијају преко чинилаца способности. Једини и исправан пут у моделу планирања будућих оперативних способности је да се догради постојећи модел планирања и на основу сета предвиђених сценарија у обзир узму концепти који сагледавају могућу употребу Војске и на такав начин у наредном кораку ући у оперативно планирање. Тај нови модел би био на тај начин дограђен и суштински окренут развоју чинилаца способности.

Без узимања у обзир концепата, као посебних докумената у процесу развоја способности, тренутна методологија у развоју способности остаје недоречена и разумејна, јер немамо описане оперативне способности за начин употребе у будућем окружењу, а са друге стране дугорочно планирати развој способности на основу тренутног стања које дефинише доктрина је потпуно погрешно. У садашњем моделу развоја, стога није довољно разјашњена улога концепата, као посебних докумената, различитих од доктрина, а који препознају и описују проблеме и пружају довољно информација о начинима употребе снага и њиховим пројектованим способностима.

На основу претходно изнетог треба закључити да је оправдано размислити и закључити да постојећи модел развоја треба доградити јер концептима се објашњава како војне снаге реализују усмерења дата стратешким документима у сада-

шњости и будућности, даје се преглед потребних способности, ризика и импликација на највишем нивоу. Успостављање веза и односа и разумевање утицаја доктрине и усмеравања планирања од концепата је од несагледивог значаја за успешност у стратегијском планирању и даљој реформи система одбране чији је циљ ефикаснија заштита интереса Републике Србије од савремених облика угрожавања безбедности.

У складу са наведеним, врло је важно, након одређивања циљева, дефинисати идеје о могућим начинима употребе снага и њиховим потребним способностима које се изграђују, развијају и одржавају преко одређених чинилаца способности. У том смислу, и развој концепата и доктрине треба да се креће у правцу развоја будућих способности Војске Србије и система одбране, а изнад свега да се разуме њихова улога и место у таквом процесу.

Литература

- [1] *Војни лексикон*, ВИЗ, Београд, 1981.
- [2] Вујаклија, М., *Лексикон страних речи и израза*, Просвета, Београд, 1980.
- [3] *Доктрина Војске Србије*, МО РС, ГШ ВС, Београд, Медија Центар, 2010.
- [4] Edmondson, A. C., Winslow, A. B., Bohmer, R. M. J., Pisano, G. P., *Learning how and learning what: effects of tacit and codified knowledge on performance improvement following technology adoption*, Decision Sciences, 34-2, 2003.
- [5] Ministry of Defence UK, Army Force Development and Training, ADP, *Army Doctrine Primer*, 2011. (приступљено 19.04.2017).
- [6] *NATO AAP-6 Edition 2013, NATO Glossary of terms and definitions*, NATO standardization agency, 2013. <http://www.dtic.mil/doctrine/doctrine/other/aap6.pdf>, (приступљено 30.04.2017).
- [7] Nonaka, I., Takeuchi, H., *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*, Oxford university press, 1995.
- [8] Сивачек, Ј., *Научно утемељење војне доктрине*, докторска дисертација, Школа националне одбране, Београд, 2006.
- [9] *Стратегија одбране Републике Србије*, Министарство одбране Републике Србије, 2010.
- [10] Schmitt, J. F., *Defense Adaptive Red Team (DART) – A Practical Guide for Developing and Writing Military Concepts*. Hicks & Associates, Inc., McLean Virginia, 2002, стр. 1-10. http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/dod/dart_guide.pdf, (приступљено 30.04.2017).
- [11] Форца, Б., *Стратешки менаџмент у систему одбране*, Војно дело, зима 2011.
- [12] Форца, Б., *Условљеност изградње оперативних способности од развоја доктрине Војске Србије*, Војно дело, пролеће 2014.
- [13] *Concept Development and Experimentation*, Version 2.0, NORDEFCO, 2012.
- [14] Штабна студија, *Планирање засновано на способностима*, Управа за планирање и развој J-5 ГШ ВС, 2010.
- [15] Штабна студија, *Развој Војске Србије заснован на способностима*, J-5 ГШ ВС, 2009.